

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОЇ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Аналізується правове регулювання функціонування загальнообов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування в Україні

The legal regulation of the obligatory pension insurance system functioning in Ukraine is analyzed

Аналізуючи процес реалізації пенсійної реформи в Україні, слід констатувати, що протягом дворічного строку після введення пенсійної реформи залишається невирішеною проблема запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування є другим рівнем системи пенсійного забезпечення України, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах, передбачених законодавством [2]. Кошти акумульовані на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках будуть інвестуватися в економіку держави, що дозволить отримувати інвестиційний дохід і сприятиме реальному збільшенню розмірів додаткових пенсій з накопичувальних рахунків у майбутньому. Але на думку фахівців, впровадження накопичувального рівня стане можливим лише за умов стабільного щорічного зростання внутрішнього валового продукту не менш як на два відсотки, а також, реального підвищення заробітної плати застрахованим особам [5]. Як стверджують економісти, перші вагомні результати запровадження пенсійної реформи, зокрема накопичувального рівня стануть відчутними після 2015 року, і то лише за умов отримання стабільного 8% інвестиційного доходу на накопичувальну складову пенсійної системи. Вказаний інвестиційний дохід зможе забезпечити досить відчутне економічне зростання [3]. Згідно висновку Колегії Рахункової палати України: реформування системи пенсійного забезпечення в Україні проводиться в умовах істотного пенсійного навантаження на роботодавців, невисокого розміру заробітної плати та тіньової зайнятості значної частини працездатного населення, що уповільнює удосконалення солідарної системи і ускладнює формування бюджету Пенсійного фонду України. Відсутність системності в реалізації Пенсійної реформи, підвищення розмірів пенсій, яке випереджає зростання фонду оплати праці, розбалансували бюджет Пенсійного фонду [6]. За таких умов, плановане введення накопичувальної системи пенсійного страхування у 2007 році має стати рятувальним кроком, спрямованим на поступове збільшення в майбутньому розміру пенсійних виплат, завдяки одержанню інвестиційного доходу, адже сукупний середній розмір пенсійних виплат із солідарної та накопичувальної системи прогнозується на рівні 60 відсотків середньої заробітної плати в Україні (для порівняння: зараз такі виплати складають приблизно 35%). Крім того, впровадження накопичувального рівня допоможе посилити залежність розміру пенсії від трудового вкладу особи, а відтак збільшити зацікавленість працівників та роботодавців у сплаті страхових внесків. На думку керівника проекту міжнародної технічної допомоги "Впровадження пенсійної реформи в Україні" Г. Мактаггарта, накопичувальна система перш за все націлена на захист громадян України від злиденного існування на пенсії, тобто це один з ефективних шляхів радикального підвищення

рівня життя людей похилого віку. Існуюча сьогодні в Україні солідарна система не здатна забезпечити високі пенсійні виплати [5]. Як зазначено в Проекті Стратегії розвитку пенсійної системи в Україні залишаються нерозв'язаними такі питання пенсійного забезпечення: наявність заборгованості по внесках на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування підприємств, установ і організацій (1,3 млрд.грн.); відсутність належної диференціації пенсійних виплат, обумовленої страховими внесками впродовж трудової діяльності; тіньова заробітна плата та зайнятість; нерозвинутий фінансовий сектор та неналежне корпоративне управління; нестача надійних фінансових інструментів для інвестування пенсійних активів; незадовільний рівень фінансової та правової обізнаності населення у питаннях пенсійного забезпечення; недовіра до пенсійної системи тощо [6].

У даному контексті, заслуговує на увагу, досвід пенсійного реформування окремих зарубіжних країн, зокрема в частині запровадження та функціонування накопичувального загальнообов'язкового рівня пенсійного забезпечення. Серед країн Західної Європи досить успішним було введення накопичувальних систем пенсійного забезпечення у Великобританії. А саме: в Англії розмір додаткової державної пенсії залежить від суми накопичених пенсійних внесків на накопичувальному рахунку і досягає 50% зарплати перед виходом на пенсію. Держава, повсякчас, в першу чергу податковими засобами, стимулює додаткові пенсійні накопичення громадян. Зацікавленість в додатковому пенсійному забезпеченні базується насамперед на тому, що кошти, які перераховуються ними для таких накопичень не обкладаються податком. Не підлягає оподаткуванню і накопичений у пенсійних фондах інвестиційний дохід. Податок знімається тільки при виплаті пенсій. Таким чином, громадянин отримує свого роду "податковий кредит" на декілька десятиріч і, завдяки інвестуванню всієї накопиченої суми – значний додаток до пенсії [5]. У республіках колишнього Радянського Союзу показовим є запровадження накопичувальної системи в Російській Федерації та Казахстані. В Росії ця пенсія призначається тільки для громадян, яким до призначення пенсії залишилося 10 і більше років. Вводиться диференційована шкала різних вікових груп: зокрема для вікової групи від 35 до 50 років – 2% від фонду заробітної плати, до 35 років – 6%. Якщо до призначення пенсії залишилося 10 років, відкривати накопичувальний рахунок не доцільно. Тому що накопичених коштів не вистачить для укладання з страховою організацією договору страхування довічної пенсії. Законодавством передбачено обов'язок страхувальника (роботодавця) інформувати застраховану особу (працівника) щодо суми страхових внесків перерахованих до накопичувальної частини пенсії (сума внесків обліковується в спеціальній частині особового рахунку застрахованої особи). Таким чином забезпечується додатковий контроль за виконанням роботодавцем своїх зобов'язань по сплаті страхових внесків на пенсійне забезпечення працівників [5].

У 1997 році розпочали пенсійну реформу в Казахстані, на підставі якої була введена тільки накопичувальна система, усі працівники повинні сплачувати що-

найменше 10% доходу до пенсійного фонду обраного на власний розсуд [9].

Також досить успішною є практика застосування в пенсійному реформуванні накопичувальної системи в Польщі та Угорщині. А саме: законодавством Польщі встановлений обов'язок участі у накопичувальній системі для всіх застрахованих осіб, що не досягли 30-річного віку, право самостійно вирішувати приймати участь у вказаній системі чи ні, встановлено для працівників віком від 30 до 49 років. Працівників, які досягли 50-річного віку до обов'язкової накопичувальної системи не залучають. Загальний розмір внеску, який спрямовується до накопичувальної системи складає – 9%. Підставою для обчислення пенсії є умовно-накопичувальні рахунки. Зараховані на ці рахунки внески індексують відповідно до зростання заробітної плати та підвищення темпів інфляції [1]. Законодавством Угорщини регламентуються добровільні засади участі у накопичувальній системі для нинішніх працівників, але вона є обов'язковою для осіб, які розпочинають трудову діяльність. Накопичувальна система забезпечує права на отримання довічних пенсій за умови наявності відповідної суми коштів на накопичувальному рахунку. Працівники сплачують 8% від заробітку, а роботодавці – 22% від фонду заробітної плати. Внески працівників-учасників накопичувальної системи – надходять до накопичувальної системи, а внески роботодавців тільки до солідарної системи [3].

Щодо України, то до особливостей регламентованої чинним законодавством накопичувальної системи варто віднести наступні:

- встановлення вікового цензу для участі в Накопичувальній системі (приймати участь у даній системі будуть зобов'язані особи, яким на день її запровадження не виповнилося: чоловікам – 40, жінкам – 35 років. Чоловіки віком від 40 до 50 років, а жінки – віком від 35 до 45 років зможуть прийняти рішення про участь у даній системі протягом року з дня її введення. Чоловіки, яким на день запровадження страхових внесків до Накопичувального фонду виповнилося 50 років, та жінки, яким на день запровадження цих внесків виповнилося 45 років, не мають права та обов'язку сплачувати страхові внески до Накопичувального фонду);

- максимальний розмір страхових внесків, що спрямовуються до Накопичувального фонду, не може перевищувати 7 відсотків суми заробітної плати (доходу) застрахованої особи;

- за рахунок коштів Накопичувального фонду, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках, здійснюються такі види пенсійних виплат: 1) довічна пенсія з установленим періодом; 2) довічна обумовлена пенсія; 3) довічна пенсія подружжя; 4) одноразова виплата (ст. 53, ст. 54 Закону "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [4]). Як бачимо, в чинному законодавстві України прослідковуються підходи щодо функціонування накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування, які застосовуються в багатьох країнах світу і, що дуже суттєво, на практиці доведено їх ефективність.

Враховуючи все вищезазначене, варто зробити висновок, що головною позитивною рисою накопичувальної пенсійної системи є те, що вона відчутно усуває вплив фактору старіння населення, який призводить до неспроможності солідарного принципу фінансування. Для нашої держави це питання є надактуальним тому, що демографічна ситуація в Україні – одна з найскладніших у Європі. Про це засвідчують наступні цифри: якщо в середині минулого сторіччя кількість населення України віком більше 60-ти років складало 11% від загальної чисельності населення держави, то сьогодні ця чисельність майже подвоїлась і, починаючи з 2011 року, почне стрімко зростати і може досягнути 30%. Пік демографічного навантаження буде досягнуто у 30-х роках XXI сторіччя, коли на 10 осіб працездатного віку припадатиме 11 пенсіонерів (тобто один працюючий утримуватиме одного пенсіонера). Підраховано, що через 50 років у світі понад 40% усіх людей будуть пенсійного віку [7]. Крім того, запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування сприятиме формуванню потужного джерела інвестиційних доходів для зростання національної економіки. Передбачається, що в недалекому майбутньому, починаючи з 2018 року, громадяни матимуть право кошти, накопичені на їх пенсійних рахунках, переводити з Накопичувального фонду до обраних ними недержавних пенсійних фондів. Таким чином, застраховані особи зможуть вирішувати, яка інвестиційна політика є найбільш прийнятною для інвестування їх пенсійних заощаджень.

1. Власюк В. Кассовый метод // Бизнес. – 2003. – № 12(531). 2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в Україні: Закон України від 9.07.2003 №1058-IV // Голос України.-22 серпня. – 2003. – № 157(3157). 3. Ткач А. Прошу пана до...// Бизнес. – 2003. – № 32(551). 4. <http://www.rada.gov.ua>. 5. <http://www.pension.kiev.ua>. 6. <http://dn.kiev.ua>. 7. <http://emigration.russie.ru>.

Надійшла до редколегії 10.04.06

О. Совгиря, канд. юрид. наук

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ "ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ" У ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ДУМЦІ

Розглянуто історію становлення поняття "парламентська опозиція" у зарубіжній та українській політико-правовій думці з метою з'ясування особливостей цього явища на різних етапах суспільно-історичного розвитку

The history of formation of definition "parliamentary opposition" in foreign and Ukrainian political and legal thoughts for determining peculiarities of this phenomenon at different stages of public and historical development is examined

Історія виникнення та розвитку поняття "парламентська опозиція" тісно пов'язана із історичним розвитком уявлень про такі поняття, як: "політична опозиція", "політична партія" та "система стримувань і противаг", оскільки парламентська опозиція є різновидом політичної опозиції і її функціонування не може відбуватися у відриві від функціонування політичних партій. В.Філатов слушно зазначає, що система розподілу влади як механізм

стримувань і противаг різних органів державної влади і багатопартійна система як механізм стримувань і противаг різних партій підтримують і доповнюють один одного, захищають політичну владу від узурпації одним органом держави або однією партією [25, с. 53]. В. Бабкін відзначає, що система стримувань і противаг є важливим інструментом діяльності для опозиції [4, с. 197]. Парламентська опозиція у системі стримувань і противаг між ор-